

Novi Matčajuir

Leto I - Štev. 19

ČEDAD 1.-15. oktobra 1974

Sped. in abb. post. II gr./70 Poština plačana v gotovini

NAROČNINA: Letna 2000 lir. Za inozemstvo: 3000 lir. Odgovorni urednik: Izidor Pređan
Uredništvo in Uprava: Čedad - via IX Agosto, 8 - T. 71.386 Tisk. R. Liberale - Čedad
Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450. Poštni tekoči račun za Italijo Založništvo tržaškega tiska, Trst 11-5374

Posamezna številka 100 lir

Izhaja vsakih 15 dni

Izdaja ZTT

CASELLA POSTALE CIVIDALE N. 92

Za SFRJ Tekoči račun pri
Narodni banki v Ljubljani
50101-603-45361 «ADIT» DZS,
Ljubljana, Gradišče 10/11
nad. telefon 22-207.
POŠTNI PREDAL ČEDAD ŠTEV. 92

SE VRAČAMO V ŠOLO

Imamo navado, da si voščimo »srečno! ob začetku vsakega dela. Ta voščila so namenjena tudi vsem tistim, ki so se s 1. oktobrom vrnili v šolo, da bi opravili svojo dolžnost, kot državljanit italijanske Republike.

Na splošno so znane pomankljivosti in neurejenosti italijanske šole, čeprav se zavedamo, da ni tu prostora, da bi jih analizirali in nakanali.

Kadar ugotovimo, da državljan pozitivno odgovira svojim dolžnostim, a ostajajo nevresničene njegove težnje in želje, da Država neprimerno odgovarja nanje, morajo ostati osečane kritike na račun funkcionalne pomankljivosti ter na didaktična in pedagoška protislovja, zato, ker morajo priti do izraza, v prvi vrsti, načelne opombe.

V resnici preveč je ustavnih določil in programskeh načetov (sklicujemo se, razumljivo, na ministrske programe), ki so hote pozabljene v šolah Beneške Slovenije. Če ostaja za mnogo otrok

šola neke vrste neudobne kletke, je za mnogo otrok slovenskih družin v naših dolinah dvojna kletka: prva je v metodah in vsebinah, ki težijo k ohranitvi socialne in kulturne skladnosti, druga je tista, ki negira izrazno potencialnost, osnovne kulture in ljudskega jezika.

Množina situacij v šolskem okolju predvideva in dovoljuje, več ali manj, široke in poglobljene programe (a vedno veljavne), ki odgovarja, ne samo duhu ampak tudi črki ministrskim programom, kateri priporočajo ambientalne raziskave, skladnost z realnostjo in naravnost izražanja.

Zato si dovoljujemo predlagati, ne samo obvezujoče delo, a da ga damo tudi v obravnavo kot predlog za didaktični poiskus, v kolegialnih organih šole, ki bodo izvoljeni v bližnji prihodnosti.

Medtem ko zahtevamo od italijanske Države, katere se čutimo poštemi državljan, proglas o naši pravici do funkcionalne izobrazbe in do spoznanja vseh problemov naše skupnosti, želimo od naših učiteljev vse možne didaktične izkušnje: o naši zgodovini, o poznaju našega

Učiteljem torej, in še bolj učencem, srečno delo!

Navsezadnje neposredne šolske izkušnje ne morejo biti odložene v pričakovanju rešitev na vrhu, katere čakamo že desetletja, ne v pričakovanju težkih alternativ nekega integrativnega izobraževanja, privatnega značaja, v slovenskem jeziku.

Mali udeleženci »Mlade brieze« se ukvarjajo z risarsko umetnostjo.

Torniamo a Scuola

All'inizio di ogni lavoro, noi abbiamo la consuetudine di augurarci la buona fortuna: »srečno! Ciò va fatto anche riguardo a tutti quelli che, con il primo giorno di ottobre, torneranno alle scuole per rispondere ad un preciso dovere come cittadini della Repubblica italiana.

Sono note in generale le carenze e le disfunzioni della scuola italiana, sebbene non riteniamo di aver qui spazio per analizzarle ed esporle.

Quando ci accorgiamo che, mentre il cittadino risponde positivamente ai suoi doveri, rimangono disattese le sue aspirazioni e inadeguate le risposte dello Stato, debbono rimanere sfumate le critiche sulle carenze funzionali e sulle contraddizioni didattiche e pedagogiche, perché debbono emergere in primo piano le osservazioni sui principi.

Troppi infatti sono le norme costituzionali ed i suggerimenti programmatici (ci riferiamo ovviamente ai programmi ministeriali) che vengono apertamente dimenticati nelle scuole della Slavia italiana. Se per molti ragazzi la scuola rimane una sorta di scomoda gabbia, per

molti bambini delle famiglie slovene delle nostre valli la situazione è quella della duplice gabbia: la prima quella dei metodi e dei contenuti finalizzati a mantenere la stratificazione sociale e culturale, la seconda quella della negazione della potenzialità espressiva, della cultura di base e dalla lingua popolare.

Nel nostro augurio di buon lavoro, non può dunque mancare la nota pessimistica, per quanto non desistiamo dall'indicare, proprio con l'autoglio »srečno«, alcuni possibili momenti di discussione su un lavoro impegnato da parte degli insegnanti dei nostri figli, affinché — almeno parzialmente — vengano assicurati ai nostri bambini contenuti culturali rispondenti alle esigenze di valorizzazione della nostra piccola Comunità slovena.

Mentre chiediamo allo Stato italiano, di cui ci sentiamo onesti cittadini, la proclamazione del nostro diritto all'istruzione funzionale alla presa di coscienza di tutti i problemi comunitari, sollecitiamo ai nostri amici insegnanti tutte le esperienze didattiche possibili: sulla nostra storia; sulla conoscenza

del nostro ambiente naturale e sociale; sulle relazioni linguistiche dovute alla presenza della nostra lingua slovena.

La pluralità delle situazioni dell'ambiente scolastico consente la previsione di programmi più o meno ampi e profondi (ma sempre validi) in rispondenza non solo allo spirito, ma anche alla lettera dei programmi ministeriali, i quali suggeriscono la ricerca ambientale, l'aderenza alla realtà e l'espressione spontanea.

Per questo ci permettiamo non solo di proporre il lavoro impegnato di cui parlavamo ai nostri singoli amici, ma anche di porlo in discussione, come proposta di sperimentazione didattica, negli organi collegiali della scuola di prossima elezione.

In definitiva l'immediata esperienza scolastica non può essere rinviata per soluzioni di vertice, che attendiamo da decenni, né nell'attesa di difficili alternative di una istruzione integrativa di carattere privato nella lingua slovena.

Agli insegnanti dunque, e ancora di più ai ragazzi, buon lavoro!

PAOLO PETRICIG

CENTRO STUDI «NEDIŽA»

V petek 18. oktobra 1974 ob 20, 30 uri, v gostilni pri Škofu v Podbonescu

Benečanski kulturni dnevi 1974 - 1975

(Zgodovina Beneške Slovenije)

Prof. Dr. Bogo Grafenauer:

«NASELJEVANJE BENEŠKE SLOVENIJE V SREDNJEM VEKU»

Venerdì 18 ottobre 1974 alle ore 20,30 Trattoria «da Škof»

Pulfero

(La storia della Slavia italiana)

Prof. dr. Bogo Grafenauer:

«GLI INSEDIAMENTI DELLA SLAVIA ITALIANA NEL MEDIO EVO»

PAVEL PETRIČIČ NA SEMINARIU ŠOLNIKOV V LIGNANU:

ŠOLA V BENEŠKI SLOVENIJI NE UPOŠTEVA DOMAČE KULTURE

V Lignanu se je končal poletni seminar italijanskih šolnikov iz Furlanije - Julisce krajine, ki so vključeni v gibanje MCE (Movimento di cooperazione educativa). Gre predvsem za učitelje in profesorje obveznih šol, ki so napredno usmerjeni in skupno iščejo nove vsebine in metode, s katerimi vzgajajo svoje učence v odgovorne člane družbe. Gibanje samo je v Trstu tudi med italijanskimi šolnikom manj razširjeno, ima pa veliko pristašev v Gorici in Vidmu. V vsedržavnem merilu izdaja tudi svoje glasilo, preko katerega si šolniki medsebojno posredujejo svoje izkušnje.

Seminarija v Lignanu se je letos udeležilo preko 50 šolnikov, delo pa je potekalo tako v obliki predavanj in poročil, katerim je sledila diskusija, kot tudi v obliki skupinskega dela, pri katerem so manjša skupina šolnikov obravnavale bolj specifične probleme šole in vzgojnega dela sploh.

Kar nas kot Slovence pri tem seminarju posebej zanima, je doprinos, ki ga je seminarju dala skupina beneških Slovencov, ki deluje v okviru tega gibanja. Gre predvsem za šolnike, ki na terenu delajo v študijskem centru "Nedža" ter v drugih organizacijah, kjer se ukvarjajo predvsem z iniciativami, ki zajemajo šolobezno mladino.

O delu te skupine je na seminarju poročal prof. Pavel Petricig, ki mu je uspelo organizirati pravi beneški popoldan. Sejna dvorana je bila preplejena s plakati slovenskih društva iz Benečiji, na mizi z dokumentacijo pa je bilo domala vse, kar je v zadnjem času izšlo v Beneški Sloveniji.

Prof. Petricig je začel z ugotovitvijo, da je položaj te beneške skupine povsem drugačen od položaja drugih šolnikov, saj gre pri drugih predvsem za to, da v svojem razredu organizirajo določeno delo, medtem ko morajo oni posegati v šolsko življenje od zunaj, kot starši in kot kulturni delavci. Izhodišče njihovega dela pa je prepričanje, da je v okviru obstoječih zakonov možno uveljaviti tudi v šoli krajenvno kulturo, krajevno zgodovino in s tem tudi jezik, ki je nosilec vseh teh vrednot.

Pot, ki si jo je skupina zastavila pri valorizaciji jezika, gre od poznavanja krajevnega jezika, narečja, do osnovnega pridobivanja knjižne slovenščine.

Prof. Petricig je prisotnim orisal zgodovino Beneške Slovenije in stanje, v katerem se nahaja danes. Predvsem se je ustavil pri problemu jezika, ki se razlikuje bolj geografsko kot socialno, saj gre za govorico knežičkih ljudi. Italijančina, ki je bila nekoč le šolski jezik, je danes že prešla v splošno rabo, a kaže precejšnje šibkosti tako v strukturi kot v leksiku. Ljudje v bistvu prevajajo v italijansčino slovenske misli.

Odpoved lastni kulturi je večkrat sad šole, saj šola te kulture ne upošteva, nasprotno, večkrat se ta kultura pokaže kot ovira pri doseganju vidnejših uspehov v šoli. Zato starši že z malega učijo otroke italijančinom. Če se pa najde kje učitelj, ki pri svojem delu upošteva domačo kulturo in jo skuša o-vrednotiti, zadene bo nasprotovanje oblasti. Tako se v Benečiji razvija namesto domača kultura neka pod-kultura, ki jo sestavljajo odpovedi vsemu domačemu, prevzemanje ne-

Živa Gruden

50. LETNICA SLOVENSKIH SPORTNIH DRUŠTEV V ITALIJI

Slovenci v Italiji so bili ustanovili svoja prva športna društva 1924. leta. Te občnice se je spomnilo Združenje slovenskih športnih društev v Italiji z raznimi pravslavami. Med drugim so organizirali štafetetudi po Benečiji. Tekli so tudi naši mladinci. Osrednja proslava pa je bila v soboto 5. oktobra zvečer v Kulturinem domu v Sovodnjah ob Soči.

Dopo la disfatta degli Avari, fu indetto il Concilio «Ad ripas Danubii». Vi fu discusso il problema della evangelizzazione degli Avari e degli Sloveni, ma soltanto allorché il Patriarca S. Paolino ebbe mandato tra gli Sloveni missionari che parlavano la loro stessa lingua, fu possibile

convertirli: «Carintiae Nationes finitimas ad fidem Cristi perduxit».

Non è detto che col battezzismo scomparissero contemporaneamente le antiche credenze e costumanze: dopo più di 400 anni, fu predicata in Cividale una crociata contro gli Sloveni del caporetto.

Nella evangelizzazione ebbe un ruolo importante la pa-

IZ "BANDIMICE" V ČENEBOLE

Čeniebus poslušajo pevski zbor društva «Golobar» iz Bovca.

Un libro da leggere e da meditare

del prof. Paolo PETRICIG e dell'arch. Valentino Z. SIMONITTI

Attuale, sotto tutti gli aspetti, appare il libro, uscito in questi giorni, a cura del Circolo Nediza, di Paolo PETRICIG e Valentino Z. Simonitti «La Comunità Slovena del Friuli». Si tratta, come è facile intuire, di una ricostruzione storica nella prima parte, con spunti e aperture notevoli, dove il riferimento a quello che è stata ed è una notevole Comunità, con una sua cultura, una sua economia, un suo modo di essere, è costantemente presente; mentre nella seconda parte viene sviluppata una indagine socio-economica della situazione attuale e le sue prospettive, per una organica sintesi, in una visione nuova di apertura verso i paesi vicini.

La parte curata dal prof. Paolo PETRICIG, vuole essere una puntualizzazione di quelli che sono stati gli antefatti e le origini della Slavia Italiana, sull'insegnamento e sulle indagini portate avanti, alla fine del secolo scorso e al principio di questo, da Carlo PODREC-CIA, Ivan TRINKO, e dal MUSONI.

Forse lo studio, sia per mancanza di tempo, che per il modo con cui è stato concepito, si tratta infatti di una relazione, presentata al pubblico cividalese, non risulta molto approfondata nelle sue argomentazioni, tuttavia la sua importanza è notevole, per la problematica che viene per la prima volta sviluppata, lontana da ogni retorica e demagogia, tenendo conto di quello che è stato realmente il modello di sviluppo che, attraverso i secoli, ha permesso a questa piccola comunità, di portare quasi in tutto, ai nostri giorni, tutto il suo patrimonio culturale. Le varie tesi sono approfondate con molta chiarezza, secondo una analisi che pone le strutture fondamentali alla base del discorso storico, aperte a tutti i corollari che formano il contesto nel quale opera la società.

La prima parte è divisa in sette punti secondo questo schema: 1) La Comunità della Slavia Italiana, 2) L'unità politica con il Friuli, 3) Elementi di unità e distinzione fra gli Sloveni del Friuli, 4) Caratteri linguistici e comunitari della Slavia Italiana, 5) Gli Sloveni del Friuli e lo Stato Italiano, 6) Scelte ed alternative del 1866, 7) Esperienze comunitarie culturali attuali e garanzia politica. Notevole è il capitolo, per la sua interpretazione storica ed originale, in cui vengono

trattati gli elementi unitari e di distinzione con il Friuli, di cui la comunità fa parte.

La seconda parte esamina, in un contesto socio-economico, con una visione più analitica e concreta, gli sviluppi di una realtà complessa e contraddittoria.

Vengono particolarmente messe in luce, le prospettive aperte dalla nuova legge per le Comunità Montane e dalle direttive del secondo programma della Regione Friuli-Venezia Giulia, in una visione organica di più ampi orizzonti, dove un piccolo popolo, per la prima volta, ha concrete possibilità di gestire la sua vita, in un rapporto dialettico concreto con i popoli e le civiltà vicine.

Si tratta di problematiche nuove, in uno sfondo ecologico, in cui gli abitanti possono diventare artefici delle loro operazioni e dei loro comportamenti, con un rapporto uomo ambiente di attuale e indragabile necessità, per cui la piccola Slavia Italiana non viene vista come un ente geografico marginale ed emarginato, ma centrale rispetto alle realtà inter-regionali, come un'area socio-urbanistica dinamica, potenzialmente alta a ricordare in un rapporto necessario Friuli e Slovenia, attraverso il recupero di valori e di patrimonio naturale, storico, artistico e linguistico.

Fanno di sfondo a tutta questa opera le parole dello scrittore e poeta Ivan TRINKO: «Nessuna autorità terrena ha il diritto di toccare questo nostro patrimonio, se noi stessi non lo sprezziamo».

DOMENICO PITTONI

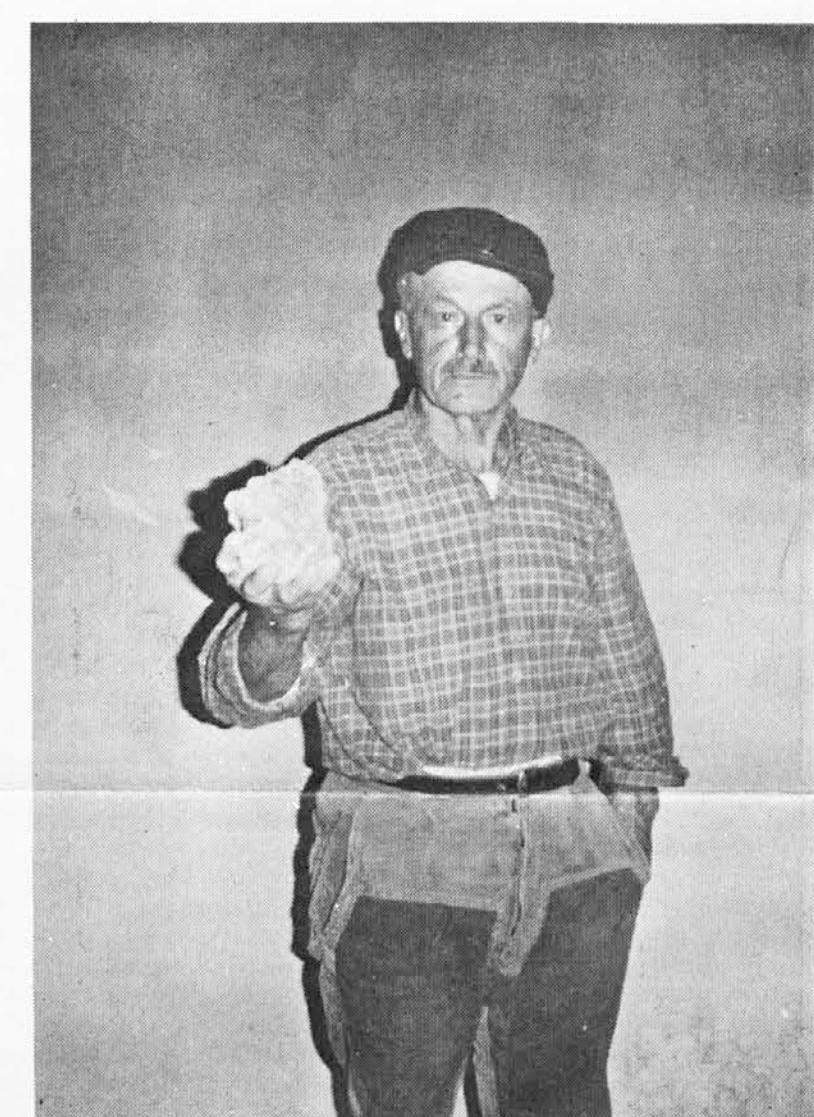

Drago Štoka govori v Čeneboli.

Mine dell'Italcementi danneggiano Vernasso

Il giorno 30 settembre 1974, alle ore 13,45 circa, nella cava della Italcementi di Vernasso, come ogni giorno è stata fatta esplodere una mina di altissimo potenziale. Nonostante la proteste fatte in merito, dalla popolazione di Vernasso, che anni addietro si era persino recata dal Prefetto di Udine, assieme all'Onorevole Mario Lizzero, l'Italcementi continua imperterrita nei suoi lavori pericolosi.

Questa volta lo scoppio poteva provocare una strage ed è solamente per un miracolo che il signor Attilio Bevilacqua sia rimasto incolpato. Gli abbiamo fatto visita al-

Attilio Bevilacqua kaže kamen, ki je padu u hišo po minski eksploziji.

lei mi vede ancora in vita! Ho i miei anni e a morire così stupidamente non ci terrei proprio!».

Abbiamo visitato altre famiglie che ci hanno mostrato i danni provocati dall'esplosione della mina. Come abbiam appreso, è stato veramente un miracolo che non vi siano state vittime in quanto a quell'ora, tutta la popolazione era nelle proprie abitazioni ed anche i bambini, che il dopo pranzo erano soliti giocare a pallone nella

piazzetta di S. Bartolomeo, non c'erano.

Per la stima dei danni sono stati chiamati sul luogo il Sindaco di S. Pietro al Natrone Prof. Cirillo Iussa, il Maresciallo dei Carabinieri e un ingegnere della Italcementi.

Ci auguriamo che fatti simili non si verifichino più. Le autorità preposte pensino a salvaguardare in tempo la incolumità del paese e dei cittadini perché suonare le campane dopo la tempesta, non serve a nulla.

DON PASQUALE GUJON

BENEĆIJA LA GENTE DELLE VALLI

10

Dopo la disfatta degli Avari, fu indetto il Concilio «Ad ripas Danubii». Vi fu discusso il problema della evangelizzazione degli Avari e degli Sloveni, ma soltanto allorché il Patriarca S. Paolino ebbe mandato tra gli Sloveni missionari che parlavano la loro stessa lingua, fu possibile

no che veneravano «carborem quandam et fontem».

Tedeschi, Italici e Franchi: tutti erano preoccupati per la salvezza eterna degli Sloveni. A questo scopo ognuno faceva del suo meglio, colle buone o colle cattive, per convertirli al cristianesimo: il Patriarca, i vescovi tedeschi e specialmente Carlo Magno che aveva un acume molto perspicace. Di costui si narra che, per essere sicuro di spedire dritto alla visione beatifica i recalcitranti pagani e per prevenire tardive resipiscenze dei malcapitati, dopo averli battezzati, facesse loro mozzare la testa.

Nella evangelizzazione ebbe un ruolo importante la pa-

litica. Da questa parte c'era Aquileia, dall'altra Salisburgo. Anche se posteriore (pace di Augusta 1555), valeva il detto: «cuius regio et religio» che, alternando i termini come in una equazione, diveniva: «cuius religio et regio» (chi è padrone della religione lo è anche della re-

gione).

Tuttavia i Patriarchi furono di larghe vedute. Mentre quelli dalle parti di Salisburgo furono sottoposti a germanizzazione... in vista del futuro grande Reich, i sudditi del Patriarca erano lasciati liberi di mantenere le proprie usanze e la propria lingua. Anche dopo la perdita dello Stato, i Patriarchi tennero la

stessa linea di condotta. In un sinodo nell'anno 1602, Francesco Barbaro ordinò che si dovesse cantare e pregare nella lingua del luogo.

Non soltanto lo spirito di indipendenza, ma anche la loro fedeltà, ampiamente dimostrata nei secoli successivi, alle tradizioni, alla lingua ed agli impegni assunti, deve essere stata di impedimento non piccolo a lasciare l'antico culto.

La fedeltà andava di pari passo colla onestà. Scrive Sreznevskij: «Lo Slovenj vede l'italiano e il friulano, considerandoli degli esseri non del tutto umani, anche se talvolta li aiuta. Se gli capita, egli si sente di poterli ammaz-

zare senza alcun rimorso di coscienza e neppure per grande offesa. Ma egli non toccherebbe mai per furto il borsellino e gli altri oggetti indossati al cadavere» (1).

Fino all'ultima guerra, nei paesi di montagna, solitamente le porte delle abitazioni non venivano chiuse a chiave nè di giorno nè di notte.

(1) L'autore lascia intendere che questa informazione sugli assassini è esagerata. L'informatore, un prete di Nimis, sembra una fonte poco veritiera, ma ciò dà maggior credito al rispetto della proprietà.

(Continua)

V Novi Gorici odkrili spomenik pisatelju Francetu Bevk

V nedeljo 15. septembra je bilo v Novi Gorici veliko slavlje. Ob občinskem prazniku Nove Gorice in ob 4. obletnici smrti velikega pisatelja Franceta Bevka, so odkrili temu velezaslužnemu slovenskemu možu velik spomenik v bližini sedeža občinske skupčine.

Že v zgodnjih jutranjih urah se je začela zbirati množica ljudi v parku pred spomenikom. Bili so prisotni sloveni s te in onstran meje, pesniki, pisatelji, njegovi prijatelji in vsi tisti, ki ga imajo radi in ljubijo njegova dela in spoštujejo njegova izročila.

Za nas Beneške slovence, pomeni pisatelj France Bevk, kakor Trink, simbol upora proti krivici in nasilству, simbol pravice. Spominjamamo se ga v veliko hvaljenostjo. On je z romanom »Kaplan Martin Čedarmac«, predočil širši slovenski javnosti tragedijo beneškega slovenskega ljudstva in njegov boj za samohraneve, za najosnovnejše človeške in narodnostne pravice.

Njegova je velika zasluga, če se danes matični narod tako vneto zavzema, da bi tudi mi, kot ostali slonvenci v Italiji, dosegli tiste pravice ki nam pripadajo po človeških in naravnih zakonih.

Veličasten kip Franceta Bevka je izdelal kipar Boris Kalin.

Ob odkritju spomenika sta govorila Marjan Tavčar, predsednik izvršnega odbora skupščine kulturne skupnosti v Novi Gorici, ter pokojnikov osebni prijatelj in soborec dr. Joža Vilfan.

«S svojim delom zaradi posebnega pojmovanja, ki ga je

imel o svojem pisateljevanju in zaradi posebnih okoliščin, v katerih je opravljal to delo, je postal Bevk glasnik in predstavnik Slovenskega Primorja doma in po svetu, borcev za njegovo svobodo. Postal je simbol odpora Primorske proti potujčevanju in zatiranju. Naj spomnim samo na Kaplana Martina Čedermaca, ki ga je v takratnih razmerah moral objaviti samo onstran takratne meje — pod psevdonomom. To knjigo smo takoj razumeli tudi kot politično dejanje — Beneška Slovenija je na mah postala aktiven del narodnega čustovanja tisočev in tisočev. Po-

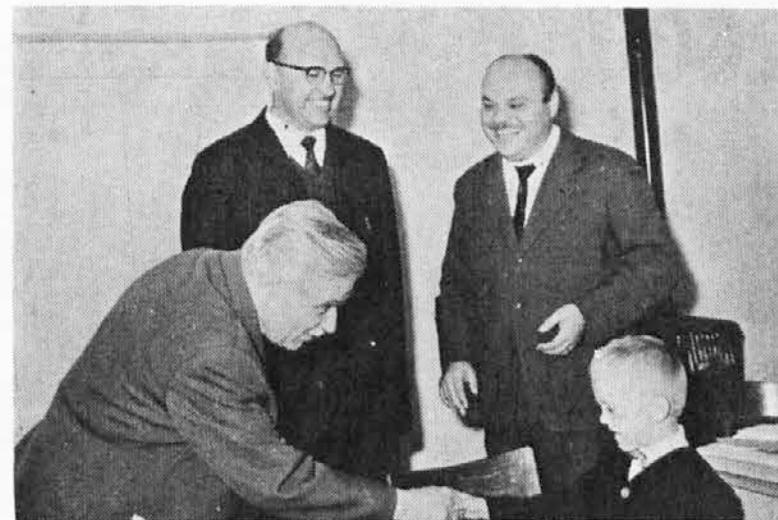
menila je etapo v političnem življenju slovenskega naroda, dala je čustveno podlogo in anticipirala razlago za pohod partizanskih enot med vojno v Beneško Slovenijo.

Seznanili smo ga bili z našimi težavami in z našim bojem. Bil je ganjen, a prepričan, da ni sejal v neplodovito zemljo. Kadar ga je pozdravil petletni otrok s Prešernovimi verzji: »Največ sveta otrokom sliši slave...« je imel solze v očeh. Dejal je: »prepričan sem, da boste vzdržali in dosegli svoje pravice.«

ČEDAD

USTOLIČEN ODBOR ZA POSTAVITEV SPOMENIKA (MONUMENTA) REZISTENCI

U Čedadu je bil ustoličen kumunalski komitet za postavitev spomenika Rezistenci. Delo bo opravil kipar Luciano Ceschia, stroške pa bota plačajala komuna in Region. Predsednik komitata je profesor Gino Lizzero, že komandanč glavnega štaba Divizije »Garibaldi - Natisone«. Člani pa so: geometer Romeo Namor (DC), dr. Giuseppe Bernardi za lokalno listo, Vittorio Turco (PCI), Carlo Brinis (PSDI), prof. Giuseppe Jacolutti (PSI). Artistični svetovalci: Prof. Aldo Colò, slikar Luigi Bront an arhitekt Enore Pasolini. Za sekretarja je bil imenovan Aristide Dreossi. Spomenik bo odprt 25. aprila prihodnjega leta.

Beneški otrok pozdravlja pisatelja Bevka na starem sedežu »Ivana Trinka« v Čedadu. Ta je bil Bevkov zadnji obisk v Beneški Sloveniji.

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

KULTURNO DRUŠTVO »IVAN TRINKO« V ČEDADU

v sodelovanju z Ustanovo za kulturne in umetniške prireditve EMAC iz Gorice

Vas vladljivo vabi k vpisu abonmaja za sezono 1974-75 v Gorici

REPERTOAR

V ABONMAJU

Ivan Cankar: ZA NARODOV BLAGOR (komedija v štirih dejanjih)

Ferenc Molnar: LILIOM (komedija v sedmih slikah s prologom — prvič v slovenščini)

Thornton Wilder: DRUŽINA ANTROPS (fantastična komedija — prvič v slovenščini)

GOSTOVANJE GLEDALIŠČA IZ SLOVENIJE

GOSTOVANJE GLEDALIŠČA IZ SLOVENIJE

GOSTOVANJE IZ HRVATSKE (glasbena komedija)

IZVEN ABONMAJA

Charles Maurice Hennequin: ANATOLOV DVOJNIK (komedija v treh dejanjih)

Stanko Majcen: APOKALIPSA (z dodatkom motivov iz Rizanke)

Pavel Golia: JURČEK (otroška predstava)

OSTALA GOSTOVANJA

SLOVENSKA POKLICNA GLEDALIŠČA

JUGOSLOVANSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE

MAKEDONSKO NARODNO GLEDALIŠČE

VSE PRODSTAVE V ABONMAJU BODO V GLEDALIŠČU VERDI

Vpisovanje abonmentov od 1. do 30. oktobra na sedežu kulturnega društva »Ivan Trinko« v Čedadu, Ul. IX Agosto 8, tel. 71-386

CENE ABONMAJEV

PARTER I. 8.000 lir

PARTER II. 5.000 »

MLADINA 3.000 »

Tudi letos razpisujemo družinski abonma, ki omogoča družinam skupni obisk z osnovnim abonmajem, h kateremu vsak nadaljnji član doplača po 3.000 lir. Mladinski abonma velja za vse sedeže in stane prav tako 3.000 lir. Po isti ceni nudimo abonma tudi invalidom.

Za gledališke amaterske skupine, pedagoge, vzgojitelje in vse, ki se neposredno ukvarjajo z gledališkim delovanjem razpisujemo abonma (3.000 lir) za posebno predstavo v Kulturnem domu v Trstu, na kateri bo pred začetkom podana dramaturška analiza, ob zaključku pa bo sledil strokovni razgovor o vseh vidikih gledališke realizacije.

Zaradi izjemnega porasta živiljenjskih stroškov smo bili prisiljeni nekoliko povisiti ceno abonmajev.

Dosedanji abonenti lahko tudi telefonsko obnovijo abonma do srede 30. oktobra. Izkaznice bomo dostavili na dom.

Abonmaji so plačljivi v dveh obrokih, od tega prvi ob vpisu, drugi do 1. januarja 1975.

ZA VSE DRUGE PREDSTAVE SSG NUDI SVOJIM ABONENTOM ZNATNE POPUSTE!

EX TEMPORE v Šempolaju

V nedeljo 13. oktobra prije Krožek absolventov slovenske trgovske akademije v Trstu - KASTA - peto slikarsko tekmovanje v Šempolaju, in sicer v prostorih slovenske osnovne šole, za slikarje dežele Furlanije-Julijanske krajine. Tekmovalci bodo razdeljeni v profesionalce, samouke in otroki.

Dovoljen je vsak slog in vsaka slikarska tehnika, vključno črno-belo risanje. Mera platen, oziroma osnovni določena.

Vsek slikar, ki se bo udeležil tekmovanja, bo moral predložiti v žigosanje svoja platna, in sicer največ dve; komisiji pa bo izročil eno samo sliko po lastni uvidevnosti. Žigosanje bo v vasi sami s pričetkom ob 7.30 zjutraj. Zaključilo pa se bo ob 13.30.

Vsa dela brez podpisov, brez okvira, brez vsakega prepoznavnega znaka morajo biti izročena najkasneje do 14. ure.

Zirija bo takoj po 15. uri začela ocenjevanje ter nagradila najboljša dela. Po nagraditvi bodo vsa dela do 19.30 ure na vpogled občinstvu. Slikarsko tekmovanje bo ob vsakem vremenu.

Nagrajena dela bodo razstavljena v Tržaški knjigarni - Trst, ulica Sv. Frančiška 20 - od 19. do 31. oktobra. Vsak nagrajenec bo moral izročiti knjigarni svoje delo, tokrat pa s podpisom, v okviru ter s ceno in naslovom na hrbtni strani slike, najkasneje do 18. oktobra.

Nagrajeni so povabljeni, da se udeleže odprtja razstave v Tržaški knjigarni, ki bo v soboto 19. oktobra ob 18. uri.

Trst, 24. septembra 1974

K. A. S. T. A.
Trst - Pob 301

Kip Franceta Bevka v Novi Gorici.

Dragi brauci!

U zadnji številki Novega Matajurja sem vam obečju, da vam povjem, kaj sem biu napravu s tistim kaštronom, ki me je biu butnu an zmastu jajca.

Mateužovi so imeli puno puoja okuole an blizu ko-zouca. Kadar so hodili južnat damu, so pučšali na senožeti samega kaštrona, da se je pasu. Gledu sem tajšno parložnost, da ga ušafam samega. Taka parložnost je preca paršla. Kaštrona sem odpen. Postavu sem se k debelemu drevesu, slikej jopo an ga začeu dražit. Nie bluo potrieba čakati dugo cajta, da se je razdražu. Začeu je praska-

ti s parvimi nogami zemjo, potle se je napravu za naskok. Ku striela je šu prouti mene, a jest sem se uganu za cajtam. Skru sem se za debelo drevo. Okuole dreva pa sem daržu ovito jopo takuo, da jo je lepuo videu an mislu, da sem jest.

«Bunf», se je odmiero, da se je drevuo streslo do varha. Kaštron je padu na koliena an začeu počivat. Mislu sem, da mu bo zadost, a po dvieh minutah se je spet zadaru, šu po rit, še buj deleč ku prej. Jest sem še zmjeraj držu jopo ovito okuole dreva. Spet se je zaunesu, še z buj veliko silo. Bunf. Padu je na harbat an obležu. Bau sem se, da

se je ubu, a po desetih minutah je biu spet parpravjen za naskok. Imeu je tardo glavo. Ko je butnu trečji krat, je padu iz dreva an liep kos oluba. On pa se je zvarnu pod grivo an tam obležu. Čaku sem za drevam 10-15 minut, a kaštron senie ganu. Potle sem se počasi parbližu k njemu.

Glavo je imeu karvavo an daržu od sebe use štiri noge, a biu je šele živ. Parjeu sem ga za vuno, za vrat an mu pomagu na nuoge. Noge so me klecale. Potle sem ga povliku. Počasi an pametno je šu za manu, do štrinka. Kadar sem ga parpeu, je legnu, jest pa sem šu vesel

damu, da sem maščeval (vendiku') zmaščene jajca, smoke an klapute, ki sem jih biu zavojo tega ušafu doma.

Kaštron Mateužu nie pogin. Od tistega dne sem suše dostkrat mimo, a kadar sem paršu blizu njega, je usakrat odmaknu glavo u stran, da bi me ne videu. Bau se me je še buj ku zluodja. Usi judje so viedeli, da je biu tisti Mateužu kaštron narbužleht, strupen, narbuojs za butanje an usi so se potle čudli, da se je odvadu butat. Viedeu sem samuo jest, zaki se je odvadu. Sada pa veste še vi.

Vas pozdravlja vaš
Petar Matajurac.

PIŠE PETAR MATAJURAC

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH DOL. TARBI

SREDNJE V GORENJEM TARBU I. BENESKO ŠTUDIJSKO SREČANJE

V četrtek 26. septembra je bilo v Gorenjem Trbilju I. beneško študijsko srečanje, v novi rekreacijski dvorani, ki jo je dal vladno na razpolago gospod Emil Cenčič. Studijsko srečanje je vodil dr. Viljem Černo, predsednik kulturnega društva "Ivan Trinko".

Ceprav je bil četrtek delavni dan, lahko rečemo, da je srečanje lepo uspelo, saj se ga je udeležilo kakih 40 intelektualcev iz Vzhodne in Zapadne Beneške Slovenije. Srečanje je obsegalo štiri predavanja, po katerih se je razvila bogata konstruktivna diskusija.

Zjutraj je, po pozdravnih besedah dr. Černi, najprej govoril duhovnik Emil Cenčič o vlogi Cerkve pri ohranjanju krajevne kulture. Nato je sledilo predavanje profesora Pavla Petričiča o možnosti uveljavljenja domače kultre v šolah. V po-

poldanskih urah je bil prvi na vrsti arhitekt Valentin Z. Simonitti, ki je govoril o vprašanju beneške skupnosti in o pobudah za ohranitev bogastva domače kulture, okolja in navad našega prebivalstva.

Kot zadnji je spregovoril glavni urednik našega Novega Matajurja, Izidor Predan, ki je orisal prisotnim pomen tiska in naloge novinarja. Žal, zaradi pomanjkanja prostora, ne moremo sedaj objaviti nadvse zanimiva predavanja in vsebine bogate diskusije. Upamo, da nam bo to uspelo v prihodnjih številkah.

Pobuda za prvo beneško študijsko srečanje je res hvalevredna. Morda bo za drugo srečanje potrebno izbrati boljši, bolj primeren dan, da bo zagotovljena udeležba vseh tistih, ki bi bili že letos radi prisotni, a so bili zazdržani nadel.

Lepo je bilo tudi s strani ljudi iz Gorenjega Trbilja, ki so se zvezčer množično udeležili koncerta Briskega okteta, kateri je, lahko rečemo, božansko pel in da so gledali posnetek televizijske oddaje o Beneški Sloveniji, ki jo je pripravil lansko leto Ivo Vajgel, dopisnik ljubljanskega Dela v Trstu. Nekateri prisotni, ki so sodelovali v oddaji, so se videli na filmskem platnu in te ustvarilo še večje razpoloženje.

U soboto 7. septembra sta se poročila Qualizza Renato iz Dolenjega Trbja in Coszach Adriana iz Hostnega.

Crisetig Gianna iz Vrha in Coceano Giancarlo iz Priešnjega pa sta se poročila u soboto 24. avgusta.

PJEUSKI ZBOR "RECAN" U VISSANDONE.

U nedeljo 8. septembra so se odpejali naši pieuci u Vis sandone, pod Videm, kjer slišuje don Rino Markič, ki je ustanovil pevski zbor "Recan" ko je služboval na Ljesah. Naši pieuci so nastopili na vaški šagri, skupaj s furlanskimi pievskimi zbori. Vsi so bli veseli, da so spet videli svojega učitelja, da so mu šli piet. Vesel je bil gospod Markič.

ZVERINAC

U soboto 28. septembra smo imeli noviče u naši vasi. Na Stari Gori sta se poročila 33-ljetni Mario Bucovaz - Lazarju in 20-ljetna Lilijana Florencig, Kokočova iz Hostnega, a je živila s starši u Čedadu, kamor je paršla iz Argentine lansko lato. Na liepem ojetcu je bluo puno parjatljaj in znacu, ki želijo novičam puno sreče in veseja u njih skupnem življenju.

TOPOLOVO

U gnezdu 160 mladih kač.

Kače predstavljajo že veliko nevarnost za judi in za živo po naših dolinah.

Tuole so zastopile tudi komunske oblasti, ki plačujejo po 1000 lir za vsako kačjo glavo. V Topolovem so bili srečni. Ko je nosu gnoj Valentijn Gorup - Flegarju iz Drejonovega gnojaka, ja od kru u gnezdu kar 160 mladih kač. Ljepa zornada an sreča, da so jih ušafal, čene, kadar so ble zrasle, bi bile predstavljale veliko nevarnost za cielo vas.

«MLADA BRIEZA»

Tečaj (korš) slovenčine za naše otroke

Od 22. do 28. septembra je bil u Dol. Tarbiju, u hotelu Kovačevskak, korš slovenčine za naše otroke. Tečaju (korš), ki ga je organiziral Studijski Center "Nediža", so dali simpatično ime "Mlada brieza".

Direktor tečaja je bil prof. Beppino Crisetig iz Škrutovega. Slovenčino je učila mlada in simpatična profesorica Jasna Honzak, lektorka slovenskega jezika na filozofski fakulteti sarajevske Univerze.

Petje je učil gospod Nino Specogna, famoštar iz Mar sinja.

Kadar je Center "Nediža" dali iniciativu za organiziranje tega tečaja, so mislili da se bo upisalo največ 12 otrok, tudi zato, ker je par tečipacija koštala an so muorali use platičati starši, tudi živež an spanje u hotelu. U sedno se je upisalo 27 otrok, najvič iz Špietrov. Celuo so muorati ustaviti upisovanje, ker nie bluo vič pre stora.

Naši otroci so se učili na tečaju puno reči. Poleg slovenčine an petja, so se spoznal od blizu z naravo (naturu). Spoznali so imena zelišč, kumetuško posodo, arhitektonsko strukturo an stil naših hiš. U tem jim je bil dober učitelj arhitekt V.Z. Simonitti iz Špietrov.

Tale inicijativa je ries hvaljedna. Pametno bi bluo, da bi jo razširili tudi na druge vasi, da se omogoči učenje tudi tistim otrokom, katerih starši niso bogati.

AHTEN

Nesrečni jagar u Malini

SOVODNJE

Potrieban šolabus za otroke in študente in naši vasi

Tudi po naših vseh narašča število študentov, ki hodijo na nižje srednje (medie) šole v Špietar. Tuo pa je zanje an za njih družine velik problem. otroci iz Matatjura, Mašer in Tarčmuna so muorli do sada u jutrišnjih urah hoditi do Čepleščišč, da se lahko pejejo z avtobusom do Špietrov.

Nekateri imajo celo uro hoda.

Sada, ki je zgrajena ljepa panoramska cesta, do Matatjura, bi lahko preskrbieli za en šolabus, ki bi jih vozil naprej an nazaj. O tem pa nečejo nič slišati na komunu, ker siličo, da grejo vsi študentje u Špieterski

zavod (convit), kjer jih držijo od ponedeljka do sobote.

Pravijo da se malo učijo u tem convitu. Tu jim nudijo samo za spanje an živeš.

Uzdrževanje u convitu

plačuje za vse dežela (Region).

S tem starši njeso zadovoljni. Radi bi imjel svoje otroke doma, saj bi jim lahko par pomagali par usakanjem dielu, pa tudi buj bi bili navezani na duom, na naš jezik.

U convitu muorajo goroviti samo po italijansku. Morebiti, da zavojo tega jim takuo široko dušno plačuje region uzdrževalnino. S tem denerjem pa bi lahko plačevali šolabus an takuo bi imeli starši svoje otroke usak dan doma.

S tem starši njeso zadovoljni. Radi bi imjel svoje otroke doma, saj bi jim lahko par pomagali par usakanjem dielu, pa tudi buj bi bili navezani na duom, na naš jezik.

U convitu muorajo goroviti samo po italijansku. Morebiti, da zavojo tega jim takuo široko dušno plačuje region uzdrževalnino. S tem denerjem pa bi lahko plačevali šolabus an takuo bi imeli starši svoje otroke usak dan doma.

U pandejak 16. septembra nas je za večno zapustila naša draga vaščanka Vojvodica Antonija - Hlodukna - starca 76 let. Umarla je na hitro u čedadskem špitalu. Pogreb renjke Antonije je bil na Ljesah u srredo 18. septembra.

U noči od nedelje na ponedeljek, od 15. do 16. septembra je na hitro umarla Silvio Zaban, star 67 let.

Smart Zabana je pretresla use tiste, ki so ga poznali, saj so ga imeli usi radi. Njega pogreb je bil u torak 17. septembra.

U sredo 18. septembra je umarla u špitalu u Palmanovi 60-ljetna Bazilija Križetič - Buculajova iz Podlak. Z možem Karлом sta živelia ponoleti v Belijski. Potlesta zazidala hišo v Devinu, kjer sta živila z družino.

Nje pogreb je bil u Devinu u petek 20. septembra. Na pogreb je šlo puno judi tudi iz našega komuna.

ŠPIETAR

UKINJENI STROKOVNI TEČAJI (CORSI PROFESSIONALI)

Ministrstvo za javno vzgojo (pubblica istruzione) je sklenilo, da se ukinijo

prvi razredi tečaja za idrotermosanitarne pri profesionalnem Inštitutu u Špietu ob tem novem šolskem letu.

Ti tečaji (corsi) so paropravlji na desetine naših mladih pubov za specializirane mešterje, ki so hitro učnali dielo an zaslužak bližu duoma.

Predsedstvo gorske skupnosti nadižnih dolin je protestiralo par kompetentnem ministru u Rimu an par deželnih oblasteh. Zahtevalo je, naj prekličejo ta provedenje, škodljiv za naše mlaude an za našo ekonomijo.

AZLA

U nediejo 22. septembra je umarla u Čedadskem špitalu Cosmacini Giustina duša Jussig, starca 88 let. Pogreb je bil u Azli u ponedeljek 23. setembra.

Tavoriana

Po osmih mesecih so odkrili truplo žene, ki se je bla zgubila z doma.

Že 28. janurja tega leta je odšla z duoma Onorina Briz, poročena Zamparuti, starca 52 let, doma z Tovarjane, casali Zamparuti.

Vič majesku so jo iskali domačini an karabinieri, a za njeno ne bluo nobenega sledu. U četrtak 26. septembra je odkrila nje truplo, u potoku Zapriehod nad Ofjanom, 50 letni Celio Floram, jagar iz Ofjana.

Hčera so jo spoznale po čerievjah an oblike, ki jo je imela na sebe. Nie odhod iz duoma an nje smrt ostane skrivnost. Pravijo, da je bla živčno buna.

SV. LIENART

Asfaltirana cesta iz Podutane do Utane

Pred kratkem so odprli za promet (trafik) zadnji lot ceste, ki peje iz Podutane do Utane. Cesta je bila postrojena an asfaltirana. Za tuole dielo je bluo ponujenih 47 milionov lir.

Judje se troštajo, da bojo asfaltiralo preca še zadnji kos ceste, ki peje iz Utane do Jagnjeda an se povezuje s panoramsko cesto par Stari Gori.

DREKA

V saboto 24. avgusta se je rodil v čedadskem špitalu Prapotnik Sergio. Mati je Trink Laureta, Zajcova iz Trinka, oče je pa Prapotnik Roberto Mouku iz Prapotnik.

Sin je pesu, kadar se je rodi, 3 kg an 40 gramu. Pravijo, da se je Roberto že ležel, a so se mu od veselja raztegnile usata do ušes, kadar je zogledu lipega sina. Malemu Sergiu želimo puno zdravja an srečno življenje, ki ga ima pred sabo.

PETERNEL

U čedadskem špitalu je umarla u petek 27. septembra 69-ljetna Viziac Peternel - Bogatič. Biu je dobar pievac starega lieškega pievskoga zboru. U smart ga je spravila neozdravljiva boljezan.

Podbonesec

GRMEK

KVATERNICA SAGRA NA SV. MARTINU

Dne 15. septembra so praznovali vasi, ki stojijo na pobočju an ob vznožju hriba Sv. Martina svoje tradicionalno šagro - Kvaternico.

Na vrhu hriba (950 m) stoji nad 450 let starca cerkva. Gor se zborejo judje iz sponudnjih, pa tudi iz drugih vasi, dvakrat na ljeto, na kvaternico, meseca septembra, to je drugo nedelje po Čepleščem sejmu an 11. novembra, na dan Sv. Martina. U starih cajtih, je bila Kvaternica velikega pomenne. Senjam je trajal vič dni. Na vrhu so se zbirali judje iz vseh dolin. Gor so hodili celuo iz Livka, Ravni an Kobariškega. Domačini so nosili na vrhu hriba vino iz doline. Kolačice so prodajale kolače, bonbone an druge stvari. Po maši so se odmjevale naše lepe pesme u dolino. Kakšnih 300 metrov pod vrhom je lep ravni traunik, ki se še danes imenuje Plešiček. Tu so plesali vič dni. Po zadnji uejski je

U Parmerjavi s drugimi prejšnjimi meseci, se je število prehodov znatno povečalo, nje pa doseglo tistega števila, ki smo ga imeli lanškega avgusta. Lansko ljeto nje bluo ekonomske krize an «austerity».

ZAPOTOK

Ko se je vozil s svojim motorjam Pio Čedarmaz iz naše vasi, star 44 let, je padu na cesto an zlomu to čeparno rame. Ozdraveu bo čez mesec dni.